

МОЛАДЗЕВЫ ЖАРГОН У БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ

Набіева Эвеліна

*Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт інфарматыкі і радыёэлектронікі
г. Мінск, Рэспубліка Беларусь*

Албут А.А. – магістр філ. навук

Раскрываецца змест паняцця жаргон, паказваецца ўзаемасувязь дадзенага паняцця з іншымі тэрмінамі. Прыводзяцца выразы з жывой мовы носьбітаў.

Апошнім часам усе слаі насельніцтва, ва ўсіх сферах грамадскага жыцця масава ўжываюць жаргонную лексіку. Так званым жаргонам карыстаюцца ўсе, незалежна ад сацыяльнага становішча і прафесійнай прыналежнасці, узросту і ўмоў зносін (публічныя выступленні, дзелавыя зносіны, нефармальныя абставіны). Жаргон усё часцей з'яўляецца на тэлебачанні, у інтэрнэце, на старонках газет і часопісаў. Асабліва яркая гэта праяўляецца ў маўленні сучаснай моладзі.

Жаргон – спецыфічныя словы і выразы, якія першапачаткова ўзнікаюць пры зносінах людзей, якія маюць розныя агульныя цікавасці: прафесія, сацыяльнае становішча і г.д.. Мэтай ужывання жарганізмаў з’яўляецца не толькі выраз сваёй прыналежнасці да вызначанай групы і наданне гаворцы экспрэсіўнасці, але і паскарэнне зносінаў і паразумення.

Хоць **слэнг** і жаргон часта ставяцца ў сінанімічны шэраг, аднак, як піша Арлова, «калі пры абмеркаванні дэфініцыі “слэнгу” яшчэ не выпрацавана адзінае меркаванне, што гэта такое, то тэрмін “жаргон” мае дастаткова дакладнае тлумачэнне. Жаргон трактуецца як нейкая разнавіднасць мовы, сацыяльны дыялект, які адрозніваецца ад агульнанацыянальнай мовы асаблівым лексічным складам, фразеалогіяй і формай [1, с.4]. І сярод іншых падвідаў асобнай групай вылучаецца моладзевы слэнг.

Па-першае, у адрозненне ад іншых слэнгаў і жаргонаў (прафесійных, сацыяльных) моладзевы слэнг вельмі зменлівы, што тлумачыцца не толькі модай і масавай культурай пэўнай эпохі, але і тым фактарам, што адны прадстаўнікі маладога пакалення вырастаюць, робяцца дарослымі людзьмі, а іншыя яшчэ толькі сталі падлеткамі, яшчэ толькі збіраюцца ўнесці свой ўклад у лексічны і фразеалагічны склад моладзевага слэнгу.

Па-другое, моладзевы слэнг нікому не навязваецца, ён проста існуе як факт. Варта дадаць, што для таго, каб быць прынятым у моладзевую супольнасць, мала быць маладым, трэба яшчэ валодаць неабходнай кадзіроўкай для перадачы інфармацыі – моладзевым слэнгам.

Юнацкі жаргон у параўнанні з іншымі відамі жаргону больш жывы, у ім увесь час з’яўляюцца новыя словы, ён папулярны і шырока распаўсюджаны. Узрост носьбітаў моладзевага слэнгу – маладыя людзі да 30–35 гадоў. Гэта навучэнцы (школьнікі, студэнты) і прадстаўнікі розных напрамкаў і рухаў (панкі, хіпі, байкеры і да т.п.). Прыклады слоў з жаргону моладзі: *ачмурэць, веча, пляшак, зубрач, падабайка, файна, ніштавата*.

Пры разглядзе лексічных працэсаў папаўнення складу жаргону выяўляюцца 3 асноўныя напрамкі: запазычванне, семантычныя мадыфікацыі слоў, словаўтваральныя працэсы. Яны суправаджаюцца наступнымі прыёмамі:

– *транслітарацыя* (калі разглядаць на канкрэтных прыкладах, то транслітарацыя праглядаецца ў наступных словах: *ізі* – просты, *рэспект* – павага, *кэш* – наяўныя грошы, *факап* – няўдача, прававал, *фэйк* – паддробка);

– *калькаванне* (літаральны пераклад як прыём рэалізуецца ў наступным кантэксте: *прышпіл* – прыкол, *прышпільны* – прыкольный, *варушняк*, *веча* – движуха, туса);

– *скарачэнне* (прыкладам могуць служыць: *шчэ* – яшчэ, *мо* – можа, *ё* – ёсць, *тэліць* – тэлефанаваць, *каменціць* – каментыраваць, *выкладач* – выкладчык, *зара* – заразіць, *дзяка* – дзякуючы, *зго* – згода, *лідскачы* – лідскія красоўкі);

– *лексіка-семантычны* (выкарыстанне агульнавядомых слоў у іншых значэннях можна разгледзець на прыкладзе слоў: *тормаз* (чалавек) – тормаз (механізм), *бабкі* (грошы) – *бабкі* (кабеты)).

Да моладзевага слэнгу можна аднесці не толькі запазычаныя словы, але і словы беларускага паходжання, якія маюць падобны сэнс. Прыкладамі могуць быць: *рытэйл* – *раздроб*, *кавер* – *пераспеў*, *лайк* – *падабайка*, *булінг* – *цкаванне*, *втф* – *якой халеры*, *батл* – *дзубой*, *баг* – *хіба*. Што тычыцца слова *прышпільвацца*, то для яго быў складзены цэлы спіс сінонімаў: *забаўляцца, дурыцца, дурэць, свавольць, гарэзаваць, блазнаваць, кпіць, пакепліваць, жартыраваць, здэкавацца, насміхацца, пацяшацца, глуміцца, падражніваць*.

Унутрымоўныя запазычаныя складаюць у жаргонным лексіконе 36%. Найбольш актыўна ўваходзяць у дадзены сацыялект словы з аргатычнай крыміналізаванай гаворкі (*заваліцца, змыцца, стрэлка*). Пры іх выкарыстанні носьбіты часта не адчуваюць сувязі з першакрыніцай і не імкнуцца яе падкрэсліць, даюць лексемам новае семантычнае назаўненне.

Запазычаныя з іншых моў складаюць 12%. Часцей за ўсё гэта англіцызмы (амерыканізмы). Запазычаныя могуць быць граматычна не асвоенымі (*бай, хай*) ці засвоенымі (*ліплы* ‘людзі’). Граматычнае асваенне іншамовных слоў таксама нярэдка суправаджаецца іх словаўтваральнай русіфікацыяй.

Да семантычных змен можна, па-першае, аднесці метафарычнае і метанімічнае пераасэнсаванне слоў літаратурнай і іншых формаў мовы, што складае 17%. Прыкладамі метафары могуць служыць *хвост* ‘акадэмічная запазычанасць’, чайкі ‘жабракі’. Характэрны таксама дзеяслоўныя метафары: *плаваць на іспыце, заваліцца*.

Па-другое, семантычныя змены адбываюцца пры гульнявой перапрацоўцы вядомых лексем (7%). Такія пераўтварэнні не толькі выказваюць іронію моладзі ў адносінах да прадметаў навакольнай рэчаіснасці, але і дэманструюць агульны ўзровень развіцця, вобразнасць мыслення, ступень выяўленай рэакцыі (насмешка, жарт і г.д.), магчымасць успрымання нестэрэатыпных знакавых сувязяў, веданне моўнай сістэмы і моўных норм. Лексемы дадзенай групы злучаны з адпаведным агульнанародным словам чыста вонкавымі, фармальнымі аманімічнымі адносінамі: *клава* ‘клавіатура камп’ютара’, *вуда* ‘адзнака “здавальняюча”’, *шпора* ‘шпаргалка’ [3].

Беларускія даследчыкі лічаць, што беларускі моладзевы слэнг толькі зараджаецца і на сучасным этапе «не мае выразнай сацыяльна-прафесійнай арыентацыі, ім могуць карыстацца прадстаўнікі рознага сацыяльнага і адукацыйнага статусу, розных прафесій і г.д. Таму можна адзначыць такую асаблівасць слэнгу, як агульнавядомасць і шырокая ўжывальнасць» [2, с. 188]. Маладыя людзі, якія штодзённа карыстаюцца беларускай мовай (у тым ліку яе жаргоннымі лексічнымі адзінкамі), як правіла, не жывуць ізалювана, але і не належаць ні да якой моладзевай субкультуры. Сама беларуская мова для іх – самаідэнтыфікацыя. Пры гэтым

яны востра адчуваюць канфлікт «сваё – чужое», неабходнасць аддзялення ад іншых падлеткаў, якія карыстаюцца ў паўсядзённых зносінах рускай мовай, ад бацькоў, настаўнікаў, выкладчыкаў; яны хочуць, каб іх бачылі, чулі і звярталі ўвагу.

Кожны раз, калі чалавек сустракаецца з любым слэнгам (у слоўніках, публіцыстычных тэкстах, мастацкай літаратуры, жывым маўленні, падчас інтэрнэт-камунікацыі), ён бачыць перш за ўсё тэкст на роднай мове з украпленнямі жарганізмаў.

Калі казаць пра моладзевы жаргон, то асноўнай сферай яго выкарыстання з'яўляецца не толькі паўсядзённае жыццё, але і інтэрнэт-прастора. Варта адзначыць, што прысутнасць той ці іншай нацыянальнай мовы ў інтэрнэт-просторы сёння з'яўляецца галоўным фактарам яе захавання ў эпоху глабалізацыі і міжнароднай інтэграцыі. У апублікаваным некалькі гадоў таму даследаванні венгерскага лінгвіста Андраша Карнаі пад назвай «Лічбавая смерць моў» сцвярджаецца, што ў інтэрнэце прадстаўлены толькі чатыры працэнты ўсіх жывых моў свету. Гэтыя мовы падзяляюцца на тры групы: вельмі шырока прадстаўленыя, дастаткова шырока прадстаўленыя і вельмі мала прадстаўленыя. Беларуская мова, паводле Карнаі, адносіцца да другой групы. Гэта значыць, што беларускамоўнага кантэнтна ў сеціве шмат і ён інтэнсіўна папаўняецца. Бо інтэрнэт-прастора – гэта не толькі афіцыйныя парталы, але і блогі, і сацыяльныя сеткі. Гэта добра, што беларускамоўныя матэрыялы разнапланавыя, і мова сацыяльных сетак, жывая і запатрабаваная, якраз і насычана моладзевымі жаргонамі, якія дазваляюць развіваць беларушчыну, рабіць яе сучаснай і папулярнай [4].

Такім чынам, моладзевыя жарганізмы з яго нетрывіяльнай метафарычнасцю і спецыфічнымі лексічнымі асаблівасцямі, адценнямі значэнняў, фразеалагізмамі ў поўнай меры ведаюць толькі непасрэдныя носьбіты мовы, якія актыўна ўжываюць слэнгізмы ў вуснай і пісьмовай форме, і падчас інтэрнэт-камунікацыі, усё ж такі займае сваю нішу ў розных мовах. А значыць, сам факт існавання ў сацыякультурным дыскурсе беларускага моладзевага слэнгу ярка свядчыць пра развіццё беларускай мовы, а таксама пра тое, што ёю даволі актыўна карыстаецца моладзь – будучыня нашай краіны.

Спіс выкарыстаных крыніц:

1. Орлова, Н.О. *Сленг vs жаргон: проблема дефиниции* / Н.О. Орлова // *Ярославский педагогический вестник*. – 2004. – № 3(40). – С. 3–8.
2. Бойка, В. *Структура і семантыка тэксту. Слэнгавая лексіка ў беларускамоўным інтэрнэт-дыскурсе* / В. Бойка // *Актуальныя праблемы мовазнаўства і лінгвадыдактыкі: матэрыялы Рэсп. навук. канф. да 70-годдзя з дня нарадж. праф. Г.М. Малажай. Брэст, 2008*. – С. 188–190.
3. Иванова, Н.С. *Молодежный жаргон в лингвокультурологическом освещении* / Н.С. Иванова // *Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук*. – Екатеринбург, 2007. –С. 8–9.
4. *Мова анлайн. Ці дапамагаюць нам новыя інфармацыйныя тэхналогіі гаварыць і пісаць па-беларуску? // Звязда [Электронны рэсурс]*. – Рэжым доступ : <https://zviazda.by/be/news/20200218/1582042480-mova-anlayn-ci-dapamagauc-pat-novuua-infarmacyyunyyatehnalogii-gavaryc-i>. – Дата доступу : 10.04.2023.